ispucala, napravile su se napuhline, a neki su dijelovi počeli otpadati. Uljenom bojom polihromirani svetački likovi znatno su bolje sačuvani, manje su crvotočinom izjedeni.

Restauratori su poliptih očistili, drvo natopili zaponom i firnisom da se time uništi crvotok i učvrsti drvo. Dijelove podloge i pozlate što su se ljuštili učvrstili su i slijepili ljepilom na bazi voska. Polomljeni dijelovi ukrasa također su slijepljeni. Nedostaci u podlozi su zakitani i retuširani temperom i konačno je cio poliptih lakiran tankim namazom laka. Nakon završenih radova restauriranja i konzerviranja poliptih je postavljen na svoje prvotno mjesto ponad glavnog oltara. Prijašnji, djelomice manjkavi, gerist zamijenjen je novim, znatno čvršćim i jednostavnijim. Radovi su izvedeni u rujnu 1962. g.

Zvonimir Wyroubal

[1] Francesco Semi: L'arte in Istria, Pola 1937 (str. 130).

[2] Ferdinando Farlati: La chiesa ed il chiostro di san Francesco in Pola. Atti e memorie della Societa istriana di archeologia, vol. XLI, fasc. 1, Parenzo 1929 (str. 267–283).

[3] Lionello Venturi: Pittura Veneziana 1300–1500 (str. 108).

[4] Raimond van Marle: The development of the Italian school of painting, vol. XVII (str. 32).

[5] Op. cit. str. 18.

JEDAN OD MALO POZNATIH AUTOPORTRETA M. KRALJEVIĆA

Miroslav Kraljević boravio je u proljeće 1911. godine, prije svog posljednjeg odlaska u Pariz, u Kraljevici, gdje je potražio oporavka i lijeka svojoj bolesti. Kraljevica je u ono doba bila omiljelo ljetovalište zagrebačkih književnih i umjetničkih krugova. Uz odmor i zabavu Miroslav Kraljević je u Kraljevici i mnogo slikao, polazeći svakog dana sa svojim štafelajom u prirodu. Stariji ljudi u Kraljevici dobro se sjećaju njega, njegove simpatične pojave i njegove »mornarske brade«, kakva je uobičajena kod ribara i mornara na Sjevernom moru, naročito na Helgolandu.

U Kraljevici je Miroslav Kraljević stanovao u kući pomorskog kapetana Stjepana Gudca, jednog od najpoznatijih pomoraca iz doba jedrenjaka. Ta kuća je jedna od najstarijih kraljevičkih građevina, po svom prvom vlasniku iz prve polovice 19. stoljeća značajan kulturnohistorijski spomenik. Tu je kuću, naime, sa-

Rani rad M. Kraljevića iz Beča prije Münchena. Prepoznat od eksperta Sljepčevića u Parizu nakon putovanja te slike iz Izraela preko Brazila i Pariza u Zagreb kao autentično Kraljevićevo platno

gradio ili nadogradio na mjestu jedne čedne primorske kućice iz 18. st. liječnik doktor Anton Pavao Jakovčić, jedna od najznamenitijih ličnosti iz doba narodnog preporoda na Hrvatskom primorju. Doktor Antun Pavao Jakovčić imao je vidna učešća u ilirskom pokretu. Bio je burnih dana 1848. narodnim zastupnikom vinodolsko-hreljinskog kotara na Hrvatskom saboru, predvodeći izaslanstvo svih primorskih mjesta prilikom banske instalacije u Zagrebu. Zastava pod kojom je to izaslanstvo krenulo u Zagreb još danas se čuva u toj kući kao najdraža obiteljska uspomena. Jer obiteljskog pomorskog kapetana Stjepana Gudca u nasljednom je srodstvu s doktorom Antunom Pavlom Jakovčićem. Još za svog života doktor Jakovčić postavio je na kući spomen-ploču s preporukom nasljednicima da čuvaju kuću kao njegov dragi primorski dom. To je jedna od ljepših građevina, s vrtom ispred kuće i baroknim željeznim vratima i stupićima.

U toj kući Miroslav Kraljević vrlo se ugodno osjećao. Od njega potječe i »gvaš« koji prikazuje tu kuću gledanu sa strane njena pročelja. Po pripovijedanju njegovih kraljevičkih stanodavaca, Miroslav Kraljević bio je za svog boravka u Kraljevici neobično vedar i raspoložen, iako je njegovo zdravlje bilo već tada prilično narušeno. U jednom takvom njegovu vedrom raspoloženju nastao je i njegov autoportret, nacrtan olovkom, što sam ga pukim slučajem otkrio 1946. godine prigodom jednog mojeg boravka u Kraljevici.[1] Dotad je taj Kraljevićev autoportret (po mom mišljenju jedan od njegovih najboljih crteža) bio posvema nepoznat u našoj likovnoj historiografiji.

Taj svoj autoportret Miroslav Kraljević je naslikao jedne noći stojeći ispred ogledala. Sam Miroslav Kraljević napisao je iznad autoportreta ove riječi:

»Četiri mola bijelog rifa . . .
u noći od 9. na 10. maja, vodica je postigla svoje.
Kraljević«.

Prve četiri riječi ispremetnuti su stih poznate bekrijaške pučke popijevke:

»Četiri rifa bijelog mola
Moj se dragi lola.
Neka, neka, nek' se lola
K meni doći mora . . .«

Miroslav Kraljević je, naime, 9. svibnja 1911. bio u Bakru, gdje je u veselu društvu, nadahnuvši se vanjštinom jedne primorske ljepotice, ispio nekoliko flaša bakarske vodice, zname-

nitog primorskog šampanjca. Vratio se kući u Kraljevicu u kasno doba noći, dobrano nakresan, ali možda u jednom od svojih najduhovitijih časova i raspoloženja. Kako nije imao pri ruci nikakva papira za crtanje, uzeo je iz ruku jedne lijepe djevojke njen album, spomenar, kakav su u tim vremenima običavale imati mlade šiparice, sabirući uspomene svojih udvarača i kavalira. U takav jedan spomenar ucrtao je u jednom hipu Miroslav Kraljević svoj izvanredni autoportret. Desetke i desetke godina ostao je taj Kraljevićev autoportret sakriven i zakopan u tom spomenaru, dok ga nisam jednog dana slučajno otkrio. Danas se ta slika nalazi u Galeriji likovnih umjetnosti u Rijeci zajedno sa spomenutim »gvašom«. Premda plod trenutnog raspoloženja, skiciran i nabačen na papir u brzini, u kasni noćni sat, odrazuje ovaj crtež svu originalnost velikog hrvatskog umjetnika kista kojega je pokosila smrt nedugo nakon njegova posljednjeg flerta na moru.

Kao rezultat časovite improvizacije, Kraljevićev »primorski« autoportret ujedno je i dragocjen biografski dokumenat iz života jednog umjetnika koji je ostavio dubok trag u hrvatskom likovnom životu. A za taj nepoznati Kraljevićev crtež zahvaljujemo, osim njegovoj primorskoj simpatiji, spomenaru i ljubavnim stihovima, i bakarskoj vodici, škakljivom primorskom pjenušavcu, što je žbilja ovaj put »učinio svoje«, kreirajući rukom umjetnika njegovu valjda najneposredniju kreaciju.

Vatroslav Cihlar

[1] Vatroslav Cihlar: »U Hrvatskom primorju pronađen je autoportret Miroslava Kraljevića«. »Narodni list« 5. siječnja 1947.